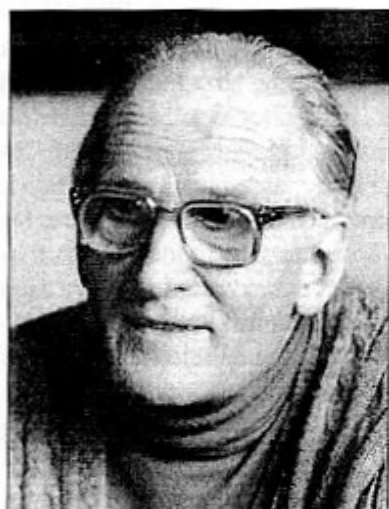

Búcsú Vargyas Lajostól

*Vargyas Lajos
(Óbuda, 1914. február 1. – Buda-
pest, 2007. október 11.)*

Ami Vargyas Lajosban por és hamu volt, az most a szelek szárnyán szétrepül e hazában. Úgy mondják, tovább él és köztünk marad műveiben, mind abban, amit megalkotott: a ropant gazdag életmű, könyvek, tanulmányok, fontos felfedezések, meglátások a néprajz, a zenetudomány, a művelődéstörténet, az irodalom és még több más disciplina találkozó területén alkotott munkák, mintegy félezer tétel. Ez maradt itt ránk, papíron, könyvben, lemezeken. Ennyi lenne az egész?

Nem! Van egy megtapinthatatlan, egyben láthatatlan és nehezen megnevezhető, fontos, talán mindennél fontosabb rész – nekünk legalábbis... Az, ami példájából, útmutatásaiból, tanácsaiból, biztatásaiból, vallomásaiból és üzeneteiből bennünk, sokakban hatott, alkotásra készítetett, megsegített, ami nélkül nem, vagy másféle lenne a mai népzene, néprajz, az előbb

felsorolt tudományok összessége, más lenne Martin György, Pesovár Ernő vagy Domokos Mária és Paksa Katalin életműve, tudományos munkássága, hogy csak néhányat említsek név szerint közülünk, mert még sorolhatnám tovább. Más lenne a magyar tudomány és a magyar társadalom is. Nemcsak a mai, a mostani, hanem a reménybeli, az eljövendő, a megálmodott. Amit ő álmodott meg, amit mi álmodtunk meg – vele... Ez a tanulmányokba, könyvekbe, lemezekre nem került valami, ami az ő életéből reánk és erre a hazára szállt; tevékenysége, tartása és hite eredményeképpen.

Embersége, tudóssága, tanító volta és bátor magyarsága, szerénysége, lényeglátó egyénisége – az, aminek egysége olyan vonzó és meghatározó volt mindannyiunk számára.

Ez pedig azért volt, azért volt lehetséges, mert Vargyas Lajos a létét, életét feladatnak, kihívásnak tekintette. Kimondatlanul és bevallatlanul küldetésnek, feladatok és munkák elvégzésére. A tökéletlenné lett, hiányos és elrontott Világ megjaví-

tására, továbbteremtésére, alakítására! Mert nem vakvéletlen születtünk, hanem valamiért, valami küldetés beteljesítésére. Ez a feladat mindenki számára felismerhető lesz, előbb vagy utóbb, és meg is fogalmazható. Megnyilatkozásaiból, itt majd ott felbukkanó vallomásaiból – ha tökéletlenül is, de lényegét mégis megközelítve ezt én így merészelem megfogalmazni: a keleti gyökerű és Európa szellemiségébe illeszkedő, csodálatos gazdagságú magyar kultúrában, Magyarországon értelmiséginek születve, nevelve és önmagát erre kiképezve, felismerte, hogy e sokszor saját bűneink miatt is megvert sorsú nép, nemzet, végzetesen megosztott. Ellentét feszült úr és paraszt, hatalmasok és alávetettek, európai eszméken iskoláztak és a hagyományos kultúrában élők között. Ez a megosztottság társadalmi, politikai, műveltségbeli és érzelmi is. Ha nem tudjuk ezt a megosztottságot megszüntetni, nem tudjuk felébreszteni a társadalmat egységesítő és legalább az egymás iránti felelősséget, szolidaritást teremtő kultúrával, ez az ország, az emberi műveltségnek ez a sajátos, egyszeri és megismételhetetlen változata velünk pusztul el örökre. De szebben fogalmazta ezt meg Széchenyi István, az ő veretes szavait idézem: „A magyar népnek – mint én fogom fel, és ha nem táplálna gyermekkoromtól fogva ezen remény, s ezen remény nem emelkedett volna férfiúi koromban éltem legmeghatározóbb pontján szent hitté, a nyilvános élet mezejére fel soha nem lépek. Az emberiségnek egy nemzetet megtartani, sajátosságait mint ereklyét megőrizni, s szeplőtlen minémiségében kifejtteni, nemesíteni erőit, erényeit, s így egészen új, eddig nem ismert alakokban kiképezve, végcéljához, az emberiség feldicsőítéséhez vezetni, kérdelem, lehet-e ennél minden kesertül tisztább érzés; s ha csak mint hangya illy megdicsőítéshez egy paránnyal is járulhatni, van-e ennél emberek közt, kiktől lelki örömök el nem zárják, édesb osztályrész?” (*Kelet népe.*) Ennek a népnek „sajátosságait mint ereklyét megőrizni, s szeplőtlen minémiségében kifejtteni” – ez volt Vargyas Lajos feladata, célja, küldetése, tudományos munkájának lényege. S hogy egy elvakult, romantikus, a magyarságot istenítő elfogultsággal sem Széchenyit, sem Vargyas Lajost megvádolni nem lehet, álljon még itt egy részlet e vallomásból: „a magyar nép bizonyosan annyi jót és nemest rejt magában, mint az emberi nemnek akármely lelkes és erős családja, csakhogy mint azoknál, úgy ennél is, külön saját sajátos árnyéklatokban...” Maga Vargyas Lajos pedig 1937-ben, Illyés Gyula *Puszták népe* című munkájának méltatásánál fejté ki, hogy a teljes ember nemcsak tudós, hanem a társadalom alakításának tevéleges résztvevője is kell, hogy legyen. „Már akkor vonzott a politikai cselekvés, a társadalmi változásokat követelők tábora, és hamarosan meg is találtam helyemet abban a táborban.” A változás vagy változtatás az ő számára a magyar kultúra egységesítését, a néphagyományok emberségének az európai közműveltségbe való átmentését jelentette. Ez volt az ő vállalt feladata, küldetése, ez vezette tudósi, közírói, politikai megnyilatkozásait, eszméit, amit bátran és megalkuvás nélkül szolgált és vállalt. És ezt akarta és tudta továbbadni azoknak, akiket tanított, és akiket meg is szeretett.

Két pogány közt egy hazáért, a legnehezebb időkben is, a kerítésen kívül szorulva.

Ha a kerítést húzó, az illetéktelen illetékesek, a hatalom képviselői nem is, de a szavára figyelő, csendes többség, ha megkésve is, kifejezte elismerését a Győrffy István-, Erkel Ferenc-, Széchenyi-, és Magyar Örökség Díjával, a Prima Primissima címmel.

Vargyas Lajos hitt életének céljában, értelmében, mert hitt abban is, hogy a magyarságnak is van feladata, küldetése és célja.

A szétszórt por és hamu most szétszáll e hazában, és a porszemeket a déli szél felkergeti északra, Áj felé és keletre a Gyimesekbe... De én hiszem és vallom, hogy nemcsak pora marad itt, és szellemi hagyatéka él bennünk tovább, hanem a lényegéből is bejut valami oda, az Ő országába, aki a célt és olthatatlan vágyát is benne megteremtette.

Andrásfalvy Bertalan

Tanárom, Vargyas Lajos

Vargyas Lajostól, egykori szeretett igazgatóunktól és mestertünktől búcsúzom a tanítványok második és harmadik generációja nevében.

A Kodály alapította Népzene Kutató Csoport irányítását Vargyas Lajos 1970-ben vette át, és mindössze három évig, a csoport önállóságának megszűnéséig volt annak igazgatója.

Vargyas vezetésre teremtett, erős igazságérzettel megáldott, nagyformátumú ember volt, olyan kivételes személyiség, aki sem a hatalomvágyat, sem a hiúságot nem ismerte.

Igazgatásának néhány éve a mai napig is meghatározó jelentőségű a népzene-tudományban. Mint igazgató, szabad teret engedett az akkorra már személyileg is mindinkább elkülönülő részkutatásoknak, de határozott mederbe terelte azokat. Az egyéni és közösségi munkáknak irányt szabott és az eredményeket időről időre számon kérte. Fontosnak érezte fenntartani a heti tudományos eszmecsere intézményét, az ún. plénumot. Fejlesztette a tudományos adminisztrációt, kialakította a hatalmas kéziratos népzenei gyűjtemény leltári rendjét. Biztosította a népzenei összkiadás – *A Magyar Népzene Tára* – folyamatosságát, elindította és szerkesztette a *Népzene és zenetörténet* köteteit. Kapcsolatokat épített és ápolt a külföldi magyar kutatókkal, de az éppen akkor kibontakozó népzenei mozgalom ifjú művelőivel is.